

narava in se ruši kultura. Čudovito so to globoko metafiziko človeške misli izrazili že srednjeveški misleci, ki so zgradili na njej vso spekulativno bogoslovno vedo, izhajajoč pri tem iz sv. Janeza: V začetku je bila Beseda in Beseda je bila pri Bogu in Bog je bila Beseda. V njej je bilo življenje in življenje je luč ljudem — — Tu pa nam ta osnovni stavek postane nehote obratno: zaključek naše dušeslovne analize človeške besede; v njem najdejo vse dosedanje načelne trditve tudi svojo zadnjo bitno-vrednostno, t. j. metafizično-filozofsko osnovo, ne da bi bilo pri tem treba posegati v področje teologije. Vsa duhovno-fizična resničnost ima namreč svoj bitno-vzročni izvor v Bogu in kot taka je vsaka več ali manj odsvit, odraz njegove absolutne božje (troedine) osebnosti. Zato smemo kot katoličani pač zaključiti:

Naša živa beseda pomeni duhovno-osebno dejavnost, tvornost, ona je izraz naše osebnosti same — ker je podoba božje osebnosti, ki iz nje izhaja večna Beseda.

Naša živa beseda je delo duhovno-osebnega stvariteljskega duha, saj je odraz, odmev Besede, ki iz nje večno izhaja stvariteljski Duh modrosti in ljubezni.

Naša živa beseda, porojena iz globin duše, je kot predočevalka, srednica med našo lastno osebnostjo, osebnostjo sočloveka in vsem neizmernim svetom, sicer nepopoln, a veren odsvit v neskončni osebi božji vekomaj rojene Besede, ki je meso postala in prišla med svoje, da bi postali otroci božji.

Vem, naša vera v vse to je že zelo sramežljiva, toda poglejmo tej sramežljivosti v njen tragični obraz: vprav v stoletju, ko se človek vse bolj oddaljuje Besedi, umira v njem s sonaravno nujnostjo tudi njegova lastna živa beseda!

VERGERIJ

FRAGMENTI IZ DRAMSKE PESNITVE — MIRAN JARC

VERGERIJ (*v ječi. Čita sv. pismo iz sv. Pavla Korinčanom I*)

VERGERIJ: »Ne seješ telesa, ki bo nastalo, ampak golo zrno... Bog mu pa daje telo, kakor je hotel... drug je sijaj nebesnih in drug zemeljskih teles... seje se duševno telo, vstaja duhovno telo... Prvi človek je iz prsti, zemeljski, drugi človek iz nebes... Meso in kri ne moreta podedovati božjega kraljestva in tudi minljivost ne podeduje neminljivosti... Glejte, skrivnost vam povem: Vsi ne bomo zaspali, vsi pa se bomo spremenili... Želo smrti je greh, moč greha pa je postava...«

Postal je prvi človek Adam. Duh
oživljajoč pa je poslednji Adam.
Skrivnost — skrivnost: ne bomo vsi zaspali.

a vsi se bomo spremenili ... smrt
je strta v poveličanju duha.
Nosili smo podobo zemeljsko,
telo je iz prsti — telo duševno,
telo duhovno iz nebes. Vem, vem:
umreti mora seme, da gre v rast.
Od zvezde zvezda loči se po siju.

JEČAR (*vstopi*): Prijatelj vas želi, Vergerij.
VERGERIJ: Mene?!

JEČAR: Spustim ga. Bodi. Radi vas, Vergerij,
sem, kakor da ne vidim. Ali prosim
oprezno, hitro ... (*Odide.*)

VERGERIJ: Vendar, vendar nekdo.
Še nisem mrtev, svet še name misli.

KERN (*vstopi*): Vergerij!
VERGERIJ: Kern. Kern, ti?!

KERN: Ne sam.
Še drugi so na cesti. Tvoji zvesti.

VERGERIJ: Kot v sanjah si prišel. Vonj zemeljski
je dahnil v to prostorje mrzlih misli.
Prišel si v prazno celico k puščavcu.
Vesel sem te človeka. Strah in up
vas še vihari vse, ki ste na prostem,
še se radujete dozdevnih zmag.
A jaz — že davno vse je za menoj.
Vse izravnano, veš, zato pozdravljen.

KERN: Vse izravnano, praviš. Iz srca?
Veš, takrat, o, kako bi ti povedal:
ne, nisem te izdal ...

VERGERIJ: Pustiva tisto!
Prah in pepel! Zdaj vse je za menoj!

KERN: Še ni končano vse. Zdaj, prav na koncu
smo spet na pragu silnega pričetka.
Povedat sem prišel ...

BLAJ (*vstopi*): — — — —
KERN (*Blaju*): Kaj, tudi ti?
Ni varno, rajši spodaj bi ostal.
Če nas zalotijo. — (*Vergeriju.*) Ta — to je Blaj.
Rad bi te videl, ves je zate vnet.

VERGERIJ: No, bliže, bliže ...

BLAJ: Veliki vodnik,
ki sem o vas že toliko presanjal,
ki narod vas opeva že v legendi ...

VERGERIJ: No, no, ubog sem človek ... Kar v srce
me je prešinilo, ker sta prišla.

Da so vam vendar dovolili zdaj,
 — vseh pet let še ni bilo žive duše —

KERN: O, dolga zgodba je ta težka pot
 do tebe. Sila, zvitost, podkupnina
 in čas ... pa to ni važno ...

BLAJ: O, Vergerij,
 kako sem srečen!

VERGERIJ: Hvala za obisk.
 O, tu je mrzlo, mračno. Še beseda
 je redka ptica v tem odljudnem gnezdu.
 Le misel, ali ta v vsešir razpeta,
 razmika mi zidovja in obzorja,
 in vodi v svobodo nadzemskih zarij,
 da gledam vanje kot zamaknjeneč
 v obljubljeno deželo, breztelesen,
 brezčasen. Polno je tedaj srce
 besed, ki z njimi bi opeval carstva,
 zakrita zemeljskim očem, nevajenim
 očiščujoče temé samotne ječe.
 Samó nikogar nimam, ki bi ž njim
 v besedi živi, topli se razvnemal
 na božjih romanjih, kot sem nekoč
 razvnemal se v načrtih osvajalnih
 s tovariši, ko z drzno mislijo
 sem tkal osnutke in jih izvrševal,
 gnan po neznani sili ... Komu v čast,
 se zdaj sprašujem, komu v blagor?

KERN: Kaj?
 Vprašanje? Ko vendar ves narod ve,
 kaj si mu dal. Kako si klesal v srca,
 spreobračal duše, z neugnano voljo
 si dramil ogenj v množicah ...

VERGERIJ: Preteklost!
 Nikomur v blagor.

KERN: Kaj? Tak duh!

VERGERIJ: Potrpi!
 O, še je volja v meni, še bi klesal.
 Moža kot jaz — veruj — ne ukloni ječa,
 vendar mu preusmeri strugo volje.

BLAJ: Težkó je možu, ki je desetletje
 oral podobo svoji zemlji, rušil
 pregraje bojzljivosti privzete,
 iz sebe metal ogenj žive vere
 v vstajenje naroda v ponižanju.

VERGERIJ: Ne, Blaj! Zapisano je le do tu,
ne dalje. Bog določil je človeku
višino vzgona, višje ne uspe ti.
O, vem, vem, ni še konca moji poti.
Prav zdaj...

KERN: Prav zdaj, Vergerij, smo prišli
po tebe.

BLAJ: Vsa ta črna leta mrtvi,
upognjeni...

KERN: Ti ljudstvu boš vodnik!

VERGERIJ: Kako? Saj ne razumem. Zli nemir
se drami z srcu. Slišim prav? Temá
meglí se pred očmi. Preteklost blodna
spet sili mi v zavest. Sem slišal prav?
Kaj: prošnja? Naročilo? Kdo me Fličé?

KERN: Začudenje te je obšlo. Odpor
se te polašča. Saj, saj. V tej samoti
se več ne vežeš s svetom, ki se zvija
pod bičem samozvancev! Naše ljudstvo,
ki si mu ti v zavest priklical vero
v bodočnost svojo, je zdaj tujcem plen.
Možé, ki so sprejeli plamen iz tebe,
uklepajo, razdvajajo družine,
a mladi rod zavajajo v svoj tabor,
izdajniki prejemajo nagrado,
njim so odprta vrata vsepovsod...
Med množicami vre. Črn vihar.
Potisočerjene se zbirajo vse sile,
ki jih obup na novo je razbičal
v vulkansko lavo. Klateži, brezdomci,
brezposelni se zbirajo, gneto se
pognani v eno voljo. A mogotci
že slutijo, da bije zadnja ura...
Vsi čakajo samo moža, ki stopil
bi k njim kot rešenik! Vergerij — ti!
Zvon tvoje je ime! Ti nam zazvóni! —

VERGERIJ: Bog! O, Bog! Kaj se godi!

BLAJ: Vergerij! Sleherni, najmanjši iz ljudstva
vas kliče, vem, poznam jih kakor sebe,
ki dali ste mi s svojim silnim zgledom,
da vem za smisel svojemu življenju,
večen dolžnik sem vam. Zdaj naj povrnem
vsaj nekaj: naj pomagam vam odtod!
Življenje naše in teh paznikov,
ki morajo vas stražiti nevoljni,

smo tvegali, da smo prišli do vas.
Na cesti čaka skrito naše spremstvo.

VERGERIJ: O, Bog! Čemu ta blazna preizkušnja!
KERN: Vergerij! Čakamo ...

VERGERIJ: Ta vest ni v radost
in ne v uteho in ne v povračilo.
Zaman si prišel, Kern.

BLAJ: Kaj, Vergerij!

Če prosimo ...

KERN: Ne, Blaj, ni prošnja to.
Stotisočev mrtvaški krik, Vergerij,
dosega te ... zahteva te, Vergerij!
Stotisoči, ki si jih bil privedel
do jasnosti ...

VERGERIJ: in ki sem jih zapustil?

KERN: Ne, ne, ne prostovoljno. Krut spomin
na uro, ko so te odvedli v ječo,
ti brani zdaj ...

VERGERIJ: To je pozabljeno.

KERN: O, saj razumem! Ljudstvo zbegano —
saj veš za množic spremenljivost bežno —
se je takrat potuhnilo boječe,
takrat, ko so oblastniki te ujeli
in vrgli te začasno ...

VERGERIJ: Nihče, Kern,
ne pade od sile izven sebe. Padec
že nosi v sebi človek sam.

KERN: Modruješ?

VERGERIJ: Modrost iz teh samotnih let ...

BLAJ: Vergerij.
Preveč nestrpni smo od koprnenja.
Povejte nam, pokažite nam pot.
Storite čudež, vse je v vaši moči.
K rešitelju prišli smo v zadnji uri,
iskali smo vas vsa ta črna leta ...

VERGERIJ: Ti Kern? Spet mi boš tako ob strani
kot takrat, ko si me izdal? ...

KERN: Vergerij!

VERGERIJ: V najtežji uri mojega življenja
si me zapustil. slepo se umaknil ...

BLAJ: Gospod, kaj slišim!

KERN: Ne razumeš, Blaj.
Mlad si. Še vse premlad. Ne veš za brezna,
ki roparska preže na dušo ...

BLAJ: Kern!

KERN (*Vergeriju*): Čemu zdaj tvoj očitek. To je prošlost.
Umaknil sem se res, izvil se oblasti,
ki položila nate je rokó.

A čakal sem, da naš se čas dopolni,
pričel sem, kjer si nehal in pripravil
pričakujoči narod na vstajenje.

VERGERIJ: Vem, vem, ostro si gledal mi v snovanje,
povzpeli si se hotel kakor jaz,
sledeč nagonov ukazalni sili.
Sila je slepa, sila je brez greha,
vulkan, vihar, potres, povodenj, ogenj.
In človek, ki se v njem vzbudil je demon
osvajanja...

KERN: povzpenja se v brezmejnost.

VERGERIJ: Resnično: mnogo si prejel od mene.
Kot da iz tebe b i v š i govorim.

KERN: Moč tvojo čutim v sebi. To mi daje
pravico, da sem te prišel spominjat:
Kar si od nas zahteval, zdaj od tebe
zahteva narod... Kjer si nehal prej,
zdaj nadaljuj. Pripravili smo vse.

VERGERIJ: Vergerij, ne oklevaj. Nisi sam svoj,
ujet si v svojo misel, ki odmeva
oživljena v stotisočih... Kam gledaš?

VERGERIJ: Blaj, ko te vidim, mlad si, zaupljiv,
kot narod, ki še veruje v čudeže,
povej resnico: Kdo te je poslal?
Čemu? Kaj si se zmedel zdaj ob meni.

BLAJ: Gospod... kako sem jasen bil doslej,
a zdaj... kaj slišim... vse se mi megli...
beseda o izdajstvu?

VERGERIJ: Vse še izkusiš,
če boš predal se klicu po oblasti.
V tej borbi za dosego vsemoči
ne boš poznal nikogar, ne boš ločil
najbližjih, ljubosumno boš nastavljal
pasti... vrh piramide ni prostora
za dva...

KERN: Vergerij, prosim te, pozabi!

VERGERIJ: Kaj nisi rekel: vse je izravnano?
Je, če sva si samó prijatelja,
je, če si prišel k meni le kot človek
k človeku, ne pa, če si odposlanec
prišel k voditelju... ne, še visi
račun...

KERN: V tej uri, ko obup preti
pognati množice...

VERGERIJ: Poslušaj mirno:
jaz nisem tisti, ki ozdravlja z mečem.
Posnemal si me, v dno mi nisi videl.
Veš kdo sem? Človek, ki je stopil v noč
z višav, a brez odpora. Brez odpora!
Ti pa si zbežal, bal si se zrcala,
ki ga nastavlja noč viharni duši.
In, če si še poslej tolažil narod
z imenom mojim, če si ga zavajal
s prividi — delal nisi mi po volji.
Ta kraj je zame posvečenja hram
in moral sem po tajni volji gnan
semkaj, odkoder ni povratka več.

BLAJ: Gospod, gospod, zaupajte se meni,
pripravil sem vam skrbno zavetišče...

VERGERIJ: Ne, ne tako! Naj kamorkoli grem,
grem nov, ne prejšnji. Prejšnji sem umrl
pred pragom ječe...

KERN: O, prekleta noč
samote zavajalne in izdajske!
Ti, ki smo določili te za vodjo...

VERGERIJ: Kako si v zmoti. Ni bila samota,
ki me je potegnila v novi prostor,
moj duh pritegnil vase je samoto.

KERN: Duh samosvojski, zli!

BLAJ (*Vergeriju*): Ne! Govorite,
kot razodetje so mi ta odkritja,
ponižno jih sprejemam...

KERN: Naj se vrnem
brez tebe, naj zavpijem v svet...

VERGERIJ: Prepusti meni. Nase glej...

KERN: A narod
zahteva...

VERGERIJ: Narod? Narod? Ta beseda
stokrat oskrunjena, stokrat pretveza
pohotnim osvajalcem. Česa hoče
ta narod? Kruha, svobode, krvi?
Vse to sem dal, kot more dati le
pohotni osvajalec, suženj sebe.
Vse to se je razblinilo in narod
ostal je, kjer je bil, ostal bo tam,
kjer je, če bo igrača osvajačev.
Da, česa hoče ljudstvo? Prost polet,

besedo prosto? ... Le v sproščenem duhu
rodi se svoboda, ki vre brez mej.
Na dno ti vidim, dvojnik moj nekdanji,
Kajn te vihari, Kajn, državnik prvi.
V njegovem znamenju rasto države,
stolp babilonski vzpenja se v škrlatu
krvi prelite. Kajn sem bil! A Kajn
ne nosi blagovesti ... Kdor postavlja
zidove, bo zazidan. — A v zamiku
mi sveti blesk nezemeljske beline:
ta sij izseva Abel, večni tujec,
brezdomski, brez države, njegov dom
je večna družba svetih, ki jih vlada
najvišji knez ...

BLAJ: O, mojih davnih sanj ...

KERN: Kaj čujem: tak uporni duh nekoč,
zdaj vdan in strt in sebi izneverjen ...

VERGERIJ: Kedaj bo narod naš vendar spoznal
namig skrivnostni vseh porazov svojih,
ta narod, tisočkrat v srce udarjen,
ta narod, ki mu vek za vekom krči
njegovo ozko zemljo! ... Vsi polomi,
ponižanja mu kažejo usodno,
da ni poklican za stavbitelja,
ki si gradi kraljestvo Kajnovi,
ne, ne, za višje je izbran najmanjši:
najbednejši gradil bo božje carstvo.
To tvoj odgovor?!

KERN:

VERGERIJ: Pojdi, izkušnjavec!

KERN: Izdajnik!

VERGERIJ: Zrno mora prej umreti ...

KERN: Izdajnik!

BLAJ (*skoči proti Kernu*): Kern!

KERN: Mrtev si za nas,

Vergerij! (*Odide.*)

BLAJ: Gospod, gospod, izbriši iz spomina
to težko uro. Jaz ti ostanem zvest ...

NEVIDNI ZBOR (*v daljavi*): Zakaj, zakaj nas tepeš, Bog,
ves svet — brez konca noč.
Upor se je raztajal v jok,
gnev je le še nemoč.

BLAJ: Ljudstvo, ljudstvo!

NEVIDNI ZBOR: Blodé brez dela ob vsaki uri
izgnanci: oče, brat in sin.
Ne išči, vse zapró ti duri.

O, človek poln bolečin.
 Zaman, Gospod, te prosimo,
 le v veter vero trosimo.

BLAJ: Vergerij!
 NEVIDNI ZBOR: Ne ve več mati za otroka,
 ki klati se nagnit in suh.
 Zaman se upira mehka roka,
 za kruh jo ugrablja potepuh.
 V telesih mre že rod bodoči,
 spočetja brani se naročje ...

BLAJ: Zemlja se maje in v razdor vesoljni
 prijezdil bo s krvavim mečem Kajn.
 Vergerij! Kaj poslej... O Bog, o Bog!
 VERGERIJ: Besede moč ugaša v noči jeze ...
 NEVIDNI ZBOR: Zemlja usliši naše ječanje,
 daj nam v sebi večno spanje.

VERGERIJ: ...in samo človek sem še, brez imena ...
 (Blaju): Zapusti me, spomin zavrzi v molk.

BLAJ: Kern! Kern! Padi nanj prekletstvo!
 (Vergeriju): Duhovni oče!

VERGERIJ: Bodi mož!

BLAJ: Bojim se.
 Vsega bojim se, zase, za ves svet:
 Kern je Kajn... in Kajna se bojim...
 VERGERIJ: Mož bodi!

BLAJ: Črna slutnja je že davno
 kljuvala, ko sem prvič ga ugledal...
 VERGERIJ: Zaupaj v večno tehtnico...
 BLAJ: Vergerij,
 zaupam v vas... (Odhaja.)

VERGERIJ (*pred velikim sodnim zborom*)

VERGERIJ: Tu sem. Misel. Beseda. Volja. Dejanje: Človek!
 Žrelo večnosti me je vrglo iz sebe.
 Trpljenje mi je iztrgalo krik iz noči strmenja.
 O, da napolnim prostorje in čas
 z ognjem žeje po večnosti,
 o, da prekoljem z bliskom besede zemeljsko vzdušje
 in z viharjem svojega prebujenja
 preplavam države in narode.

O, da obudim v življenje puščavo civilizacije.
V okamenelo tišino prizovem rastline, drevesa!
Sveta drevesa, deleč zamaknjenja svetim samotcem.
Sveti samotci, vstanite, pojdite v svet
ubijati mrtvo smrt in oznanjati novo smrt,
smrt vstajenja!

Mrtva smrt, tisočeroobrazna,
Kajnovno znamenje:
zakrinkana laž prijateljstva in sprave,
bogočaščenja in ljubezni,
pogodb in sklepov, zvez in bratstva,
gobavost jaza, ki samega sebe časti,
ki zida sebi spomenike,
ki gradi mrtvim slave hram,
ki goni milijone na morišča,
v barake, v ječe in blaznice.
Kajnov duh, smrt in satan:
v vulkanih plesišč in beznic trgujejo z besedo in s pesmijo,
telesa in duše prodajajo,
tihotapci se zalezujejo in ovajajo,
krvave roke si spirajo z vinom in godbo,
gnijoča telesa dramijo v objemih vlačug,
plešejo, plešejo po odru iz hrbtov sklonjenih množic.

Tu sem: vtelešen krik,
zamolkel, kot da se je stresla zemlja
žejna svetlobe.
Duh večnih prostorij, kjer ni ne globin, ne višin,
osrčje žarečih sil,
brez legende, brez aureole, brez skrivnosti.
O, življenje,
da bi bili v njem kot ribe v morju,
kot otrok v telesu!
Milost, milost, zasij nam do globin morja!

Mračne sanje pradna se dramijo v soju neznanem.
Tu sem: trpljenje me je priklicalo.
Abel kliče, kliče, kliče.
Gledam navzgor kakor drevo,
ki prestreza zvezde v svoje šumeče vejevje.
Prestresam srca, da bi vanje pretil
svojo večno molitev:
Pridi, pridi sveti, novi Jeruzalem!